

ESSENCIAL

La fraseologia

Principis, mètode i aplicacions

Maria Conca
Josep Guia

IICT
bromera

Presentació

Sense la perspectiva fraseològica, la lingüística va una mica coixa, de manera que no es poden abordar correctament i completa determinats estudis lingüístics com l'anàlisi del discurs, l'aprenentatge de llengües, la confecció de diccionaris, les traduccions o la caracterització estilística. Per això, aquest llibre pretén familiaritzar el lector amb una disciplina lingüística emergent anomenada *fraseologia*, els seus conceptes bàsics i el mètode que li escau, per tal d'assolir els coneixements i els instruments metodològics necessaris per a aplicar-la. Així, el lector podrà esdevenir actor eficient en els estudis lingüístics mencionats.

A fi d'aconseguir el nostre objectiu, el llibre està concebut com un petit manual, senzill de lectura i ple d'exemples. En principi, és un intent de racionalització del món del *fràsic*, des de les col·locacions fins a les parèmies, mitjançant definicions precises i concises, introduint novetats com la consideració del *fràsic estilístic*. Així mateix, l'ús del neologisme *fràsic* permet alliberar el terme *fraseologia* d'altres accepcions més trivials i dedicar-lo específicament per a designar la disciplina lingüística que estudia les expressions codificades del discurs. Una disciplina que ha anat obrint-se camí entre altres parts de la lingüística, com s'explica en el capítol primer.

La presentació i l'anàlisi de l'objecte d'estudi de la fraseologia ocupa el capítol segon del llibre, on s'explica com s'han format les unitats fràsiques, les propietats que les caracteritzen

i la diversa tipologia que presenten. En aquest darrer aspecte, s'hi postula una classificació senzilla (col·locacions, locucions, fórmules i parèmies, a més de les unitats estilístiques), que s'ha demostrat útil a l'hora de buidar i tipificar el fràsic d'extenses obres literàries, clàssiques i modernes.

Un dels enfocaments més rellevants del llibre és la defensa de l'estudi de les unitats fràsiques en context, no aïllades. Per a tot: per a identificar-les, amb garanties d'autenticitat d'ús; per a conèixer-ne la funció discursiva o el significat contextual (de vegades diferent del seu significat estàndard); per a copsar la intenció comunicativa del locutor; per al contrast interlingüístic; etc. I en aquest estudi, cal tenir un mètode, que nosaltres anomenem *mètode de concordances fràsiques*, amb l'aplicació del qual hom pot elaborar, en forma de base de dades, el corpus fràsic extret d'un corpus textual.

En el capítol quart i darrer del llibre, tractem la fraseologia aplicada a diversos camps. En aquestes aplicacions, s'hi posa a prova la potencialitat dels plantejaments teòrics i metodològics que s'han exposat en els capítols precedents i, alhora, es donen instruccions per a procedir-hi fraseològicament.

En definitiva, desitgem que aquesta obra es manifeste útil i utilitzable per a tots els qui vulguen esdevenir lectors/oïdors amb sensibilitat fraseològica, en la vida quotidiana i en l'àmbit professional de la filologia i la lingüística. I també, especialment, per als qui vulguen anar més enllà i tinguen la intenció de desenvolupar línies de recerca en el camp de la fraseologia.

I. La fraseologia i el fràsic

1. Els conceptes bàsics

En termes d'especialitat, podem dir que la *fraseologia* és la disciplina lingüística que s'ocupa de l'estudi del *fràsic* d'una llengua. Aquest estudi pot abordar-se des d'un àmbit teòric o aplicat, des d'un punt de vista diacrònic o sincrònic, des d'un enfocament intern o extern.

Fràsic és el conjunt de les unitats fràsiques pertanyents a un àmbit determinat (una obra, un autor, una activitat esportiva o professional, una llengua...). Així doncs, podem parlar del fràsic de l'*Espill*, del fràsic d'Enric Valor, del fràsic del joc de pilota, del fràsic de l'àlgebra lineal o del fràsic de la llengua catalana.

Unitat fràsica (UF) és la combinació estable de dos o més mots que presenta les característiques de repetició i fixació, a més d'altres trets possibles i freqüents com idiomàticitat, anomalia i institucionalització. L'estructura de les UF comprèn des d'un sintagma format per dues paraules, com a mínim, fins a una oració simple o composta. Exemples: *mig mort*, *colp d'estat*, *desitjar de tot cor*, *fil per randa*, *al cap i a la fi*, *Bona vista vejам*, *Amb temps i palla maduren les nespres...* (escriurem amb lletra majúscula inicial les UF que siguin enunciat).

Unitat estilística (UE), també anomenada *estilema*, és la combinació de dos o més mots que, configurats formalment com una UF, participen, en major o menor mesura, d'alguna de les característiques d'aquestes, especialment la repetició.

Responen bàsicament a una creació pròpia de l'estil d'un autor, d'una escola, d'un gènere o d'una època.

Fràsic estilístic (FE) és el conjunt d'unitats estilístiques d'una obra, d'un autor, d'una escola, d'un corrent literari.

La concreció dels termes que acabem de definir, amb la classificació de les unitats fràsiques que veurem més endavant (col·locacions, locucions, fórmules, parèmies), intenta posar ordre en un camp on hi ha una multiplicitat de mots per a anomenar un fenomen lingüístic similar, com és ara locució verbal, frase feta, modisme, idiotisme, etc. Per al desenvolupament correcte de la disciplina fraseològica cal fer un esforç de racionalització i esbandir els termes inapropiats o antics, poc específics. Així mateix, entenem que cal restringir i reservar el terme *fraseologia* per a la disciplina lingüística i sostreure'l de la polisèmia que recullen els diccionaris, amb assignació de fenòmens molt diferents:

Manera d'ordenar les frases peculiar a cada escriptor. ||
Excés de paraules, emprament de frases buides de sentit.
(DGLC)

Conjunt de frases fetes característiques d'una llengua. (DL)

1 LING 1 Conjunt de característiques de les frases d'una llengua. 2 Estil d'un escriptor en l'estructuració de les frases de la seva obra. 3 Recull de les maneres de dir d'una llengua, d'un sector d'aquesta o d'un autor. **2** *desp* Ús inadequat o abús de la frase o dels seus elements que provoca una redundància. (DLC-EC)

1 1 Conjunt de maneres de dir característiques d'una llengua, d'un sector d'aquesta o d'un autor. *Fraseologia catalana. La fraseologia esportiva.* **1** 2 Recull d'aquestes maneres de dir. **2** Excés de paraules, ús de frases buides de sentit. (DIEC)

En canvi, en aquestes entrades, no s'hi designa la disciplina lingüística que ens ocupa, és a dir, els diccionaris catalans encara no inclouen aquesta accepció del terme *fraseologia*. Per això, la introducció del neologisme *fràsic*, que proposem per a designar el conjunt d'unitats fràsiques (en paral·lel a *lèxic*, conjunt d'unitats lèxiques), facilita que el terme *fraseologia* es pugui reservar en exclusiva per al nom de la disciplina. Quant a les derivacions adjectivals d'un terme i altre, les de *fraseologia* es referiran a l'àmbit d'estudi de la disciplina, com ara: estudis fraseològics, anàlisi fraseològica, etc., mentre que les de *fràsic* faran referència a designacions més bàsiques, prèvies al *logos*, com ara: repertori fràsic, buidatge fràsic, inserció fràsica, estructura fràsica, etc. En coherència amb això, hem optat per dir-ne *unitat fràsica* i no pas *unitat fraseològica* (de forma anàloga a com es diu *unitat lèxica* i no pas *unitat lexicològica*), ja que es tracta de construccions lingüístiques *per se*, existents amb anterioritat al fet de ser estudiades, és a dir, anteriors a l'entrada en l'àmbit del *logos*. En aquest sentit, direm que un parlant d'una llengua té competència fràsica mentre que un estudiós fraseòleg ha de tenir competència fraseològica.